

N(ΝΙΑΡΧΟΣ)

Αγαπητοί μου καλεσμένοι, πως συμβαίνει ,ένας παγκοσμίου φήμης, κοινωνικός ανθρωπολόγος, καθηγητής του Πανεπιστημίου Harvard, να βρεθεί στην Κρήτη για να χειρουργηθεί στα μάτια από τον Καθηγητή Γιάννη Παλλήκαρη.

H (HERZFELD)

Η σχέση μου με τη σημερινή Ελλάδα ξεκίνησε όταν ήμουν ακόμα μαθητής Λυκείου και βάλθηκα να μάθω τα νεοελληνικά μόνος μου, γνωρίζοντας ήδη τα αρχαία, σε ηλικία 16 χρονών. Άρχισα να πηγαίνω στην Κρήτη το 1967, όταν μαζί με δυο συμφοιτητές μου από το Πανεπιστήμιο Cambridge, γύρισα διάφορα χωριά ψάχνοντας να ηχογραφήσω μαντινάδες και ριζίτικα. Αλλά η σοβαρή μου ενασχόληση με την Κρήτη άρχισε όταν, το 1974 πήγα σε ορεινό χωριό του Μυλοποτάμου και έκανα επιτόπια έρευνα συνολικά (αν και σε τρεις δόσεις) 16 μηνών. Με τον Γιάννη γνωριστήκαμε σχετικά πρόσφατα, με την ευκαιρία που μου προσέφερε με την πρόσκλησή του να συμμετάσχω στις ιδρυτικές εργασίες του Πανεπιστημίου των Ορέων της Κρήτης. Με την ιδιότητά του ως Πρύτανης, μου ζήτησε επίσης να συμμετάσχω στο διατμηματικό μάθημα «επιστήμονα και πολίτη». Μέσα από αυτές τις συνεργασίες αναπτύχθηκε μια ζεστή φιλία, η οποία έγινε ποιο βαθιά μετά που μου έδωσε μια νέα ποιότητα ζωής , μετά την εγχείρηση που μου έκανε .

~Νιάρχος ~

Εσείς κύριε Παλλήκαρη πώς ανακαλύψατε τον κύριο HERZFELD;

Π(Παλλήκαρης)

Ο Μιχαλός όπως τον λένε οι Κρητικοί στα βουνά, είναι ένας παγκοσμίου φήμης Επιστήμονας και ήταν πολύ γνωστός στο Πανεπιστήμιο μας , εφόσον είχε συνεργασία με συναδέλφους από τις Κοινωνικές επιστήμες για τις μακροχρόνιες μελέτες του στην Κρήτη. Αλλά επιπλέον ήταν πολύ δημοφιλής και γνωστός στα χωριά του Ορεινού Μυλοπόταμου, όπου η σχέση του με τους ντόπιους ήταν μια σχέση φιλίας , αλληλοεκτίμησης αλλά κυρίως, βαθιάς εμπιστοσύνης προς το πρόσωπο του, πράγμα εξαιρετικά δύσκολο για «ξένους» σε κλειστές κοινωνίες . Πιστεύω ότι, αυτό το πέτυχε όχι μόνο με την ιδιοφυία του και τον χαρακτήρα του, αλλά και με τη μοναδική του ικανότητα να μιλάει εξαιρετικά την κρητική γλώσσα , πράγμα που φαίνεται στο μοναδικό κείμενο που έγραψε αργότερα σε άψογα κρητικά, για την ιδρυτική πράξη του Πανεπιστημίου των Ορέων.

Αλήθεια Μιχάλη, πριν πιάσουμε τα ιατρικά, πες μου, το Πανεπιστήμιο των Ορέων, που είσαι ιδρυτικό μέλος και που το περιέγραψες με τον καλύτερο τρόπο, σε ένα μοναδικό κείμενο κρητικής "ντοπιολαλιάς" , έχει χώρο και μέλλον ειδικά τώρα, που οι στόχοι του είναι τόσο επίκαιροι όσο ποτέ.

H

Καθώς ξέρεις, έχω κάποιους ενδοιασμούς γι' αυτό το θέμα. Δε νομίζω ότι μπορεί να προχωρήσει χωρίς να αλλάξει η στάση της μικροαστικής τάξης απέναντι στους ορεσίβιους και γι' αυτό πιστεύω ότι, πρώτα απ' όλα πρέπει να συγκεντρώσουμε τις ενέργειές μας στην κοινωνική εκπαίδευση των υψηλών τάξεων που ενώ πιστεύουν ότι, ξέρουν ήδη τι είναι σωστό και τι δεν είναι, δεν έχουν ως επί το

πλείστον, την παραμικρή γνώση της καθημερινής κοινωνικής πραγματικότητας στα χωριά. Η αρχική ιδέα να διδαχτούν οι Καθηγητές του Πανεπιστημίου όσο και οι χωριανοί είναι ένα θαυμάσιο όραμα, που συμμερίζομαι κι εγώ (γι' αυτό και δέχθηκα να συμμετάσχω), αλλά μέχρι τώρα νομίζω ότι, ο κυνισμός των χωριανών αποτελεί ένα τεράστιο εμπόδιο καθώς και η άγνοια σε ότι αφορά τη ζωή των ορεινών κοινοτήτων από την πλευρά της μάλλον μεγάλης πλειοψηφίας των μορφωμένων ανθρώπων. Η στάση των κατοίκων πάντως, πηγάζει μάλλον από τις προηγούμενες εμπειρίες τους με την συγκατάβαση που τους αντιμετωπίζουν στα γραφεία, στις μεγάλες πόλεις, στα νοσοκομεία. Από μακριά πάντως είναι δύσκολο να κρίνει κανείς, αλλά θα έλεγα ότι, εκείνο που επιβάλλεται για την ώρα, είναι μια σειρά συζητήσεων, όπου κάποιοι Καθηγητές (ίσως και κάποιοι γραφειοκράτες!) θα πάνε να ζήσουν στα χωριά ολόκληρους μήνες, για να βιώσουν τα προβλήματα των κατοίκων απευθείας. Αυτό ακριβώς κάνουμε εμείς οι ανθρωπολόγοι, και πιστεύω ότι είναι ο μοναδικός τρόπος να μπει κανείς στο πνεύμα εκείνου που έχω ονομάσει «πολιτισμική οικειότητα», η οποία δεν είναι απλώς η γνωριμία με ένα πολιτισμό αλλά η από μέσα οπτική που μας επιτρέπει να βιώνουμε και τις διαστάσεις εκείνου του πολιτισμού που απ' έξω θεωρούνται αρνητικές αλλά που διέπουν την καθημερινότητα των κατοίκων και εξηγούν σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο λειτουργίας της κοινωνίας τους.

Δε θέλω βέβαια να είμαι αρνητικός στην εκτίμηση της μελλοντικής πορείας του Πανεπιστημίου των Ορέων. Κάθε άλλο. Αλλά νομίζω ότι, για να λειτουργήσει καλά πρέπει να γίνουν ριζικές αλλαγές στον τρόπο, που η κάθε κοινωνική τάξη κοιτάζει τις άλλες τάξεις. Κι αυτό μας οδηγεί βέβαια ξανά στις πρόσφατες οικονομικό-πολιτικές εξελίξεις, γιατί η στάση του κατεστημένου αποτελεί κατά τη γνώμη μου, μια από τις πιο σημαντικές πηγές αυτών των εξελίξεων. Αν το Πανεπιστήμιο των Ορέων θα αναπτύξει μια σκληρή κριτική στις πελατειακές σχέσεις και συνεργαστεί με τους χωριανούς, για να τις αποκαταστήσουν με κάτι πιο δημοκρατικό, νομίζω ότι, θα κέρδιζε πολύ έδαφος και θα μείωνε τον κυνισμό των παρατηρητών (αλλά θα αντιμετωπίσει και πολλή αντίσταση από χωριανούς που δε θα θελήσουν να χάσουν τα ιδιαίτερα προνόμια που αντλούν απ' τις πελατειακές σχέσεις – η εξουσία αναπαράγεται σε πολλά παράλληλα επίπεδα). Είναι πράγματι εφικτό κάτι τέτοιο; Είναι πάντως νομίζω μια αξιόλογη – ίσως η πιο σημαντική – πρόκληση που η κοινωνία πρέπει να αντιμετωπίσει στο άμεσο μέλλον. Χωρίς αυτό, πιστεύω, το αρχικό όραμά μας, δε θα «πιάσει» κι ο κόσμος θα αισθάνεται ότι δεν του προσφέρει τίποτα καινούργιο.

Πες μου όμως Γιάννη εσύ σαν γιατρός, Ποια σχέση βλέπεις μεταξύ της οφθαλμιατρικής δράσης σου και το έργο που ανέβαλες με την ίδρυση του Πανεπιστημίου των Ορέων και με τις άλλες πανεπιστημιακές ενέργειές σου; Τι έχεις να πεις σε όσους λένε ότι ήταν καλύτερο και πιο ωφέλιμο να αφοσιωθείς αποκλειστικά στο χώρο όπου διακρίνεσαι σαν κορυφαίος, ίσως μάλιστα μοναδικός στην ποιότητα της επιστημονικής δραστηριότητάς σου και στη σπουδαιότητα των εφευρέσεων, που συνέβαλες σ' αυτή την Επιστήμη;

Π

Πιστεύω ότι αυτοί που λένε, ότι ήταν καλύτερα να αφοσιωθώ στην επιστήμη, δεν έχουν αντιληφτεί τι σημαίνει επιστήμη και ποια η σχέση της με το Πανεπιστήμιο των Ορέων. Την καλύτερη απάντηση, μου τη δίδουν μερικοί από τους καλύτερους νέους και ήδη διεθνώς ανεγνωρισμένους μαθητές μου- οι οποίοι όλοι τους υπηρετούν εθελοντικά το Πανεπιστήμιο των Ορέων-. Συνήθως μου λένε, <<Κύριε Καθηγητά έπρεπε να γίνουμε η Μέκκα της Οφθαλμολογίας και Ιατρικής Τεχνολογίας στην Κρήτη, για να αντιληφθούμε εν τέλει μέσα από το Πανεπιστήμιο των ορέων, ότι αυτό που δεν μάθαμε ποτέ στα Πανεπιστήμια, και καθημερινά ξεχνούμε είναι ότι, ο ασθενής είναι άνθρωπος και κυρίως ψυχή, κάτι που δεν μπορεί να απεικονιστεί στα ψηφιακά και στατιστικά δεδομένα των υπερμοντέρνων εξετάσεων, της σημερινής Ιατρικής Επιστήμης>> .

Υπάρχει όμως κάτι πιο σημαντικό, το Πανεπιστήμιο των Ορέων είναι η πηγή, όλης της βιωματικής μου γνώσης. Για όσους δεν ξέρουν τι σημαίνει αυτό, εκεί μαθαίνω να διαβάζω την ψυχή και να καταλαβαίνω την γλώσσα των ανθρώπων, των κανονικών ανθρώπων δηλαδή, ασθενών και μη, με ένα τρόπο πιο άμεσο και πιο λειτουργικό κατά συνέπεια. Εκεί αποκτώ μια γνώση, που δεν έχει γραφεί ποτέ στα κλασικά συγγράμματα, όπου τα αισθητικά βιώματα και η αισθητική αντίληψη του κόσμου, αποτελούν μια πιο πρωτογενή και άρα πιο δημιουργική και εφευρετική γνώση, από εκείνη της Επιστήμης. Στη Κρήτη, η ζωή και ο καθημερινός πολιτισμός όπως γνωρίζεις καλά, είναι στο μέτρο του ανθρώπου και καμιά φορά, νομίζεις πως ο πολιτισμός συνεχίζεται ο ίδιος, από την εποχή του Μίνωα. Σήμερα αν ανατρέξουμε στην Κινεζική Ιατρική, το 65% των θεραπειών γίνεται μέσα από ένα θησαυρό γνώσης που δεν είναι πουθενά καταγεγραμμένος, γίνεται με τα βότανά και τα φυτά τους και μεταδίδονται από γενιά σε γενιά με << τις ανθρώπινες βιβλιοθήκες>>.

Αλλά, ας αφήσουμε τις υψηλές πτήσεις και ας προσγειωθούμε πιο κοντά στο θέμα της σημερινής μας συζήτησης. Είσαι ένας διανοούμενος που από ότι ξέρω, είσαι πολύ προσεκτικός, έως και δύσκολος θα έλεγα στις αποφάσεις σου.

Δεδομένου δε ότι, σε είχαν δει και αρκετοί Οφθαλμίατροι στην Αμερική, τι ήταν εκείνο που σε έκανε να με εμπιστευτείς περισσότερο, η επιστημονική προσέγγιση ανάλυση που σου έκανα ή η σχέση καρδιάς μεταξύ μας σαν μια αύρα δροσερή των Ορέων και των βουνών της Κρήτης.

Η

Οπωσδήποτε η άμεση φιλία μας έπαιξε βασικό ρόλο. Αλλά ομολογώ ότι, ερεύνησα τη δραστηριότητά σου πριν αποφασίσω να δεχθώ την πρότασή σου να με χειρουργήσεις. Φαντάσου, ο οφθαλμίατρος που ο δικός μου ιατρός ρώτησε στην αρχή δεν ήξερε καν το όνομά σου, και αυτό παρ' όλο που έχεις μεγάλη φήμη και στην Αμερική. Όταν έμαθα για τη φήμη που έχεις σε διεθνές επίπεδο, κατάλαβα ότι ο τοπικός οφθαλμίατρος δεν ήταν καλά τοποθετημένος στο δικό του επάγγελμα, και αποφάσισα να προχωρήσω. Εκείνος αρνήθηκε να εκφράσει μια γνώμη επειδή δεν σε ήξερε! Νομίζω ότι οι Αμερικανοί γιατροί τρομοκρατούνται πολύ εύκολα απ' την απειλή μήνυσης σε περίπτωση αποτυχίας, αλλά ίσως διακατεχόταν και απ' τον φόβο να του κάνεις μήνυση, αν μάθαινες ότι, μου είχε πει να μην προχωρήσουμε. Η ευθυνοφοβία δεν είναι ασφαλώς μονοπώλιο των Ελλήνων, πιστεύω, αντίθετα, ότι η

εύκολη πρόσβαση στα δικαστήρια στις ΗΠΑ δημιουργεί εκεί μια ιδιαίτερα επικίνδυνη μορφή ευθυνοφοβίας εφόσον επηρεάζει όλο το ιατρικό επάγγελμα.

Πάντως, η στιγμή ήταν κατάλληλη για την επέμβαση. Δεν ήθελα να συνεχίσω με τη φοβερή μυωπία που μου δυσκόλευε ακόμη και το πιο ολιγόωρο διάβασμα και έτσι, μια και πείστηκα για τις ικανότητές σου, αποφάσισα να εμπιστευτώ στα χέρια σου και στη γνώση σου. Και το αποτέλεσμα μου φαίνεται ένα τεράστιο θαύμα, που η χαρά και η ελευθερία που μου έφερε δεν λιγοστεύουν όσο περνάει ο χρόνος. Είμαι όμως περίεργος να μάθω και με δεδομένο όπως λες ότι, είχες μπροστά σου ένα δύσκολο και λεπτολόγο διανοούμενο. Όταν κάνεις μια επέμβαση στα μάτια ενός διανοούμενου σκέπτεσαι καθόλου για τις επιπτώσεις για τη διανοήση που θα προέκυπταν από τυχόν αποτυχία ή ακόμη πλήρη απώλεια της όρασης του ασθενούς; Σου έχει γίνει ποτέ κάτι τέτοιο και αν ναι, ποιες ήταν οι πρώτες αντιδράσεις σου; Για μένα προσωπικά η εγχείρηση που μου έκανες μου διευκόλυνε αφάνταστα το διάβασμα, που είχε αρχίσει να με κουράζει εξαιρετικά, αλλά και μου επέτρεψε να ξεκινήσω μια καινούργια δραστηριότητα στο χώρο της παραγωγής εθνογραφικών ταινιών. Μεγάλο δώρο, πράγματι! Σε άλλες περιπτώσεις διανοουμένων ή ακαδημαϊκών τους έχεις χαρίσει τόσο πολύτιμα δώρα; Ποια ήταν η αντίδρασή τους;

Π

Αγαπητέ Μιχάλη, η τελική μου απόφαση εάν θα κάνω επέμβαση ή όχι δεν επηρεάζεται ποτέ, από το εάν κάποιος είναι διανοούμενος ή αναλφάβητος, διότι δεν διαχωρίζω ποτέ τους ανθρώπους, πολύ δε περισσότερο τους ασθενείς μου.

Αντιθέτως, ο στόχος ως προς το τελικό αποτέλεσμα, δηλαδή εάν είναι μύωψ ή υπερμέτρωψ ή εάν και πότε θα φορέσει γυαλιά, είναι συχνά σχετικός με τις ανάγκες κυρίως τις επαγγελματικές, ή τον τρόπο ζωής του ασθενούς. Είναι με άλλα λόγια μια διαδικασία πολύ σύνθετη και απαιτεί ειδικές γνώσεις, για να προσδιορίσεις πιο οπτικό αποτέλεσμα ταιριάζει στον κάθε ένα, λαμβανομένων υπ' όψιν και των προσδοκιών ενός εκάστου. Γενικά θα έλεγα ότι, σε άτομα υψηλών προσδοκιών και απαιτήσεων, είμαι πιο συντηρητικός στις αποφάσεις μου.

Πιστεύω δε ότι, οι διανοούμενοι μπορεί να ζήσουν περισσότερο με το εσωτερικό τους φώς και πιθανόν να μπορούν να ζήσουν πιο εύκολα από εκείνους που βλέπουν τον κόσμο, μόνο με το φώς των ματιών τους. Χωρίς να απομακρυνθώ από το Πανεπιστήμιο μου, το Πανεπιστήμιο της Κρήτης, θα αναφερθώ σε ένα από τους επίτιμους διδάκτορες του, **Χόρχε Λουίς Μπόρχες**, ήταν τυφλός!

Πάντως το θέμα της τυφλότητας πρέπει να το δει κανείς ανάλογα με το περιβάλλον που αυτό συμβαίνει, με ακραίο παράδειγμα <<την τυφλωμένη κοινωνία>>, όπως την περιγράφει ο Ζοσέ Σαραμάγκο στο βιβλίο του, Περί τυφλότητας. Θυμάμαι με συγκίνηση, μια εξαιρετική συνομιλία που είχαμε μαζί του, η γυναίκα μου και εγώ, στην Πάτρα το 2005 .

Εκείνος μας έθεσε το θέμα μιας κοινωνίας, που «χάνοντας το φώς της , βρήκε την αλήθεια» . Κεντρικός ήρωας στο βιβλίο αυτό, η γυναίκα του οφθαλμιάτρου, που ενώ και εκείνος τυφλώθηκε, εξετάζοντας τους τυφλούς, εκείνη παρέμεινε η μόνη «βλέπουσα ψυχή» και «αυτ-οπτης» μάρτυς, όλου αυτού του δράματος. Το γεγονός δε , ότι η γυναίκα του οφθαλμιάτρου, κατά Σαραμάγκο πάντοτε, προσποιείται την τυφλή καταδεικνύει ότι ίσως, δεν έχει νόημα να βλέπεις μόνον εσύ, σε μια κοινωνία τυφλών. Στο Περί τυφλότητας, του Σαραμάγκου πάλι, όπου η κοινωνία για να δει

την Αλήθεια, έπρεπε πρώτα να τυφλωθεί. Και επειδή διαβάζω πολύ Σαραμάγκο, στη συνέχεια στο βιβλίο του Περί φωτίσεως, στο οποίο μια κοινωνία μέσω μιας σχεδόν καθολικής λευκής ψήφου ,ακυρώνει πάραυτα το φαύλο κράτος και έτσι αυτό «φωτίζεται», ταιριάζουν όσο ποτέ άλλο, στην σημερινή Ελληνική και Ευρωπαϊκή πραγματικότητα, δυστυχώς.

Η

Ως σκεπτόμενος και διανοούμενος ο ίδιος, πως εντάσσεις το έργο σου ως οφθαλμίατρο στο χώρο της διάνοησης; Έχεις γράψει, η πρόκειται κάποτε να γράψεις, για την έννοια της όρασης στα πλαίσια της πνευματικής δραστηριότητας γενικά; Τι έχεις να μας πεις για την Καρτεσιανή διαφοροποίηση σώματος και νου κάτι που όπως, ξέρεις εμείς οι κοινωνικοί ανθρωπολόγοι απορρίπτομε, ως ένα υπερβολικά ευρωκεντρικό σχήμα σκέψης; Η δουλειά σου δεν σε σπρώχνει και σένα να το αμφισβητήσεις τουλάχιστον:

Εγώ δεν είμαι κοινωνικός ανθρωπολόγος, αλλά γιατρός για τα μάτια του κόσμου, Μιχάλη.

Θεωρώ ότι, νους-ψυχή και σώμα-υλη, είναι δυο διαφορετικές και αυτοδύναμες οντότητες , οι οποίες όμως πιστοποιούνται μέσα από την συνύπαρξη και κυρίως την αλληλεπίδρασή τους. Πιθανόν και η ύλη και η ψυχή να μπορούσαν να είχαν μια “δική τους Ζωή”, όπως πιστεύει ο Καρτέσιος, αλλά τότε δεν θα ήταν εκείνες που θα συνέθεταν τον άνθρωπο, ή αντιθέτως, ο άνθρωπος δεν θα έφτανε σ’ αυτό το σημείο εξέλιξης και δυνατότητας προβληματισμού, εάν δεν συλλειτουργούσαν και τα δύο αυτά στοιχεία. Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι, ο Καρτέσιος ήταν μια ιδιοφυΐα , η οποία έσφαλε διότι δεν υιοθέτησε τον εμπειρισμό!

Την δική μου την άποψη ,θα την βρεις μέσα στο κείμενο που ακολουθεί, που αφορά σε μια ομιλία μου, για τις Α-στιγματικές φιγούρες του Δομίνικου Θεοτοκόπουλου, σε σχέση με την Όραση του:

“,ίσως πρέπει να υπογραμμίσω την σημασία της θεωρίας του Δαρβίνου περί της «εξέλιξης των ειδών» και τον καθοριστικό ρόλο που έχει παίζει στο να χαρίσει στον άνθρωπο, ένα τέλειο για τις ανάγκες του, μέσα στην απόλυτη ατέλειά του, οπτικό σύστημα. Δεν είμαι σίγουρος αν, κατά τη διαδικασία της ανθρώπινης εξέλιξης είναι η όρασή μας και αυτά που βλέπουμε, εκείνα που διαμορφώνουν την ψυχή μας, ή εάν είναι η ίδια η ψυχή μας που, επιθυμώντας να δει μέσα από τα δικά της μάτια, διαμορφώνει την όρασή μας. Δεν είμαι σίγουρος στην περίπτωση του Ελ Γκρέκο για παράδειγμα, εκείνου του πρόδρομου του εξπρεσιονισμού, που πολλοί θεωρούσαν ότι, είτε πρόκειται περί τρελού, με σοβαρές αστιγματικές διαταραχές στην όραση του είτε ότι, ήταν η ίδια του η ανάγκη να βλέπει τις φιγούρες του να ατενίζουν ψηλά τον ουρανό, που γέννησε τον αστιγματισμό του και τον έκαμε να ζωγραφίζει τις επιμήκεις, ασκητικές του φιγούρες. Ανάγκη που μπορεί να προήλθε από την ερμηνεία της λέξης άνθρωπος, ως αυτός που κοιτάζει προς τα άνω , δηλαδή τον Θεό.

Είμαι βέβαιος όμως , ότι δεν θα μου έλειπε ένας τέτοιος Ελ Γκρέκο, χωρίς τους αστιγματικούς πίνακές του.....”

Βέβαια ο πλέον κατάλληλος για να πιστοποιήσει την σχολαστική θεωρεία είσαι εσύ , εάν πιστεύεις ότι ,το δώρο που σου έκανα , όπως λες ,δηλαδή μια νέα μάτια και

οπτική προσέγγιση στην Εθνογραφία, μέσω του “Brain Plasticity” , δημιούργησε νέα δεδομένα στην σκέψη σου, άρα και στην ζωή σου και επηρέασε κατά συνέπεια την ψυχή σου.

Εγώ πάντως είμαι σίγουρος γι ‘αυτό. Την τελευταία φορά που σε είδα ,το πρόσωπο σου ήταν αλλαγμένο , πιο χαρούμενο , χωρίς γυαλιά, με λιγότερες ρυτίδες και ελάχιστους σπασμούς και εάν ο φιλόσοφος έχει δίκιο λέγοντας ότι,“ **Οία η μορφή, τοιάδε και η ψυχή** “, τότε μια εσωτερική αλλαγή φάνηκε στο πρόσωπό σου και πιστεύω ορατή από όλους. Πες μου αλήθεια στην δική σου την περίπτωση, πέραν της ουσιαστικής αλλαγής στην ποιότητα της όρασης σου , δηλαδή η επανάκτηση της πραγματικής αίσθησης του βάθους πεδίου, πόσο αυτό επηρέασε το βάθος ψυχής, που σε χαρακτηρίζει . Άλλαξε καθόλου την προσωπικότητα σου;

Η

Νομίζω ότι, μου έδωσε περισσότερη αυτοπεποίθηση στις σωματικές κινήσεις μου , δεν διστάζω πλέον να διασχίσω το δρόμο μπροστά σε τρέχοντα αυτοκίνητα (αν και πάντα με πολλή προσοχή και μόνο όταν δεν υπάρχει άλλη επιλογή!) και δε πέφτω συνέχεια στις σκάλες (πριν με χειρουργήσεις δεν τις έβλεπα καλά και σκόνταφτα επανειλημμένως). Επίσης, κάτι πολύ σημαντικό για μένα, επειδή μόλις άρχισα και να δημιουργώ εθνογραφικές ταινίες – να κάνω δηλαδή «οπτική ανθρωπολογία» -- μπορώ να πω επιπλέον ότι μου άνοιξε σχεδόν μια καινούργια καριέρα – μια σταδιοδρομία δηλαδή που αναμφισβήτητα έχει εμπλουτίσει την επιστημονική δραστηριότητά μου. Αλλά Γιάννη, η πραγματική αξία του δώρου της βελτιωμένης όρασης , δεν περιγράφεται εύκολα, είναι ένα ιδιαίτερο είδος χαράς που ίσως την καταλαβαίνουν μόνον όσοι την έχουν βιώσει!

Πέραν από μένα όμως, από ότι ξέρω έχεις βοηθήσει πάρα πολλούς συναδέλφους σου στον Ελληνικό και Διεθνή χώρο να ανοίξουν καινούργιες καριέρες και να εμπλουτίσουν τις επιστημονικές τους δραστηριότητες με το δώρο της μετάδοσης της γνώσης, απλόχερα.

Ξέρω για παράδειγμα ότι, κατέβαλες μεγάλη προσπάθεια στην εκπαίδευση Τούρκων ιατρών τα τελευταία χρόνια. Θεωρείς αυτή τη σπουδαία δράση, σαν μια προσφορά στη γενική προσπάθεια βελτίωσης των σχέσεων μεταξύ των δυο χωρών, ή μήπως εκείνο που σε υποκινεί είναι μια γενικότερη αφοσίωση στην παγκοσμιοποίηση της Ιατρικής γνώσης; Η ακόμη και κάτι άλλο;

Π

Όπως ξέρεις ,η επιστημονική και ιδιαίτερα η ιατρική γνώση δεν είναι κτήμα κανενός , αλλά παγκόσμιο αγαθό που πρέπει να αποδίδεται στον άνθρωπο, ανεξαρτήτως εθνικότητας και κοινωνικής τάξης . Αυτό που αναφέρεις για την Τουρκία, το έκανα και το κάνω συστηματικά σε παρά πολλές χώρες .Ιδιαίτερα η γειτονική Τουρκία ήταν για μένα ένα στοίχημα και για τους δύο λόγους που αναφέρεις . Η Οφθαλμολογική κλινική- ΒΕΜΜΟ του Πανεπιστημίου της Κρήτης , όπως ξέρεις είναι avant-garde, στην Οφθαλμολογία παγκοσμίως. Είναι χρέος μου να μεταδώσω όλη τη γνώση, αυτής της μοναδικής Επιστήμης και Τεχνολογίας που έχω αναπτύξει εδώ και 25 χρόνια και θα συνεχίσω όσο ο Θεός θέλει, στους Επιστήμονες όλου του κόσμου και συγχρόνως με όχημα την επιστήμη να βοηθήσω στην ενδυνάμωση των σχέσεων, πρώτα από όλα με τις γειτονικές μας χώρες.

Στην αρχή, η αντίδραση των Τούρκων οφθαλμιάτρων, ήταν επιφυλακτική έως επιθετική. Όταν αργότερα αντιλήφθηκαν ότι, η συνεργασία είχε αμιγώς επιστημονικό και εκπαιδευτικό χαρακτήρα, δεδομένου ότι, ποτέ δεν έκανα στην Τουρκία καμιά ιατρική πράξη, με αγάλιασαν με εξαιρετική αγάπη και σεβασμό. Πέραν των δεκάδων, κοινών δημοσιεύσεων με γιατρούς και από τις δύο πλευρές, δόθηκε η δυνατότητα στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, σε συνεργασία με αντίστοιχα νοσοκομεία, να κάνει πολύ γρήγορα υψηλού επιπέδου εφαρμοσμένες κυρίως κλινικές μελέτες, προς όφελος της Επιστήμης. Αλλά μια και πιάσαμε και λίγο πολιτική συζήτηση, ας γυρίσουμε στην Ελλάδα, εσύ μέσα από την παγκόσμια ματιά σου, τι συμβουλή θα έδινες στους Έλληνες πολίτες, στην κοινωνικό-οικονομική κρίση που περνάει η Χώρα μας.

Η

Να συνειδητοποιήσουν ότι η κρίση έχει φανερώσει ξεκάθαρα την κρυπτο-αποικιοκρατική κατάσταση που χαρακτηρίζει την Ελλάδα απ' τα πρώτα χρόνια του Κράτους, και να μη διστάζουν να ψάξουν αλλού – στην Ταϊλάνδη, όπου βρίσκω τρομερούς και τρομακτικούς παραλληλισμούς, στην Ιαπωνία, στο Νεπάλ – για να καταλάβουν τη σημερινή κατάσταση χωρίς τις ευρωκεντρικές και ακόμη και ρατσιστικές παρωπίδες που τόσο συχνά και τόσο εύκολα έχουν τυφλώσει την ηγεσία τους, μέχρι πολύ πρόσφατα. Και να καταλάβουν επίσης ότι, η ευθυνοφοβία των Μεγάλων δυνάμεων στην αντιμετώπιση της Ελλάδας, δεν δικαιολογεί με κανένα τρόπο την ευθυνοφοβία των ίδιων των Ελλήνων σχετικά με τις ρίζες του κακού. Είναι συνένοχοι, τουλάχιστον στο επίπεδο της Ελίτ, αν και πιστεύω ότι η στάση των Ελλήνων είναι πιο κατανοητή δεδομένου ότι, η μεγαλύτερη ευθύνη είναι πάντα με τους ασκούντες την περισσότερη εξουσία. Αλλά εντός της Ελλάδας, δε χωράει αμφιβολία ότι η Ελίτ δέχθηκε συχνά και με πλήρη επίγνωση του τι κάνανε, να λειτουργούν ως αντιπρόσωποι εκείνων των εξωτερικών παραγόντων, για να διατηρήσουν τις έσωθεν πελατειακές σχέσεις που αποτελούσαν τη βάση της τοπικής τους εξουσίας. Εξ' ου, πρέπει να πούμε η σημερινή και τόσο δικαιολογημένη «αγανάκτηση». Αλλά εσύ που ζεις, από μέσα αυτό το δράμα, Τι μεταρρυθμίσεις θα ήθελες να δεις στο ελληνικό νοσοκομειακό σύστημα; Είναι εφικτές στο τρέχον οικονομικό κλίμα;

Π

Εκτιμώ ότι έπειτα από υπερκοστολογημένο σύστημα Υγείας, με υπερπολλαπλάσιο κόστος από το κανονικό, οδηγούμαστε σ' ένα νέο σύστημα υποτιμημένης κοστολόγησης των υπηρεσιών και αντίστοιχης αύξησης του κόστους της ιδιωτικής υγείας, την οποία θα πληρώνει όλο και περισσότερο ο πολίτης.

Κατά τη δική μου δική μου αντίληψη, θα πρέπει το κράτος να σταματήσει να είναι ο “ παροχέας ” των υπηρεσιών υγείας, γεγονός το οποίο, στο παρελθόν, αποτελούσε “πολιτικό και κομματικό ” εργαλείο και να είναι ο αγοραστής των υπηρεσιών από ένα Ιδιωτικό σύστημα και εν συνεχεία θα το προσέφερε “δωρεάν” στον πολίτη.

Αλλά ας αφήσουμε τα Εθνικά και ας πάμε εκεί που ξεκινήσαμε στα Τοπικά, δηλαδή στην Κρήτη. Σαν κόσμο-πολίτης, πως θα χαρακτήριζες την κοινωνία της Κρήτης που έζησες και μελέτησες, τόσα χρόνια σε σχέση με τις υπόλοιπες κοινωνίες του κόσμου;

Η

Εγώ αντίθετα, είμαι υπέρ του κεντρικού ρόλου του κράτους στην παροχή των ιατρικών υπηρεσιών, γιατί έχω δει σε τί καταστροφή η έλλειψη τέτοιου συστήματος πρόνοιας έχει φέρει τους φτωχούς αμερικανούς κι ακόμη εκείνους της μεσαίας τάξης. Αλλά ας πάμε παραπέρα.

Τί έχει ο ανθρωπολόγος να πει για τις γενικεύσεις που όλο και περισσότερο διέπουν το δημόσιο λόγο περί κράτους και ταυτότητας;

Νομίζω ότι, το να χαρακτηρίσει κανείς μια ολόκληρη και πολύπλοκη κοινωνία όπως είναι η Κρήτη, με ένα η δύο επίθετα δεν οδηγεί πουθενά. Άλλωστε η δουλειά του κοινωνικού ανθρωπολόγου είναι περισσότερο να αναλύει παρά να αξιολογεί. Αλλά δε θα είχε νόημα να εργάζομαι σε κοινωνίες όπου δεν αισθανόμουν άνετος με τους ανθρώπους, άσχετα αν κάποτε διαφωνώ με τις αξίες τους. Έτσι, παραδείγματος χάριν δε συμμερίζομαι καθόλου πολλές διαστάσεις της παραδοσιακής στάσης των Κρητικών ανδρών απέναντι στις γυναίκες, αλλά αυτό δε μ' εμποδίζει να απολαύσω τις διηγήσεις τους για τις ζωοκλοπές, το χιούμορ τους, την ευγένειά τους, τη βαθιά φιλία που γνώρισα από ανθρώπους που ζουν σ' ένα κόσμο τόσο διαφορετικό απ' το δικό μου. Και όταν κάποιοι άλλοι, ανίδεοι και άσχετοι με τη ζωή τους, τους κατηγορούν για απλή παρανομία, προσπαθώ να εξηγήσω ότι, οι συνήθειες που θεωρούνται παράνομες δε θα αλλάξουν εφόσον δεν ικανοποιηθούν δύο βασικές προϋποθέσεις. Η πρώτη είναι να καταλάβουν οι αρχές ότι, πολλές απ' αυτές τις συνήθειες (και ιδιαίτερα η ζωοκλοπή και η βεντέτα) υπήρξαν επί αιώνες βασικοί άξονες ενός τρόπου ζωής που επέτρεπε στους ορεισίβιους κτηνοτρόφους, να διατηρούνται κάτω απ' τις χειρότερες οικονομικές και πολιτικές συνθήκες. Η δεύτερη, κατά συνέπεια είναι να ξεριζωθεί το σύστημα πατρωνίας που ανέκαθεν διατηρεί τις συνήθειες αυτές και ταυτόχρονα διατηρεί την ηγεμονική ταξική δομή, που δυσχεραίνει κάθε προσπάθειά τους να αλλάξουν πορεία – όπως βλέπουμε στην περίπτωση πολιτικών που ενώ εκτοξεύουν μεγαλόστομες διακηρύξεις κατά της ζωοκλοπής, την υποθάλπουν με τις τοπικές επεμβάσεις τους, επεμβάσεις που συχνά-πυκνά φαίνονται να υπονομεύουν την ίδια τη δικαιοσύνη, που το επίσημο καθήκον τους, είναι να την υποστηρίζουν. Για μένα το ενδιαφέρον της κατάστασης έγκειται σε κάτι τέτοιες παραδοξολογίες, που όμως είναι χαρακτηριστικές των σχέσεων πληθυσμού και κράτους και στις άλλες χώρες όπως διεξάγω διάφορες έρευνες.

Βέβαια, βρήκα και πολλά άλλα ενδιαφέροντα θέματα στην Κρήτη, όπως παραδείγματος χάριν τον τρόπο που άνθρωποι διαφορετικών πολιτικών πεποιθήσεων αντιμετωπίζουν, η κάθε ομάδα κατά τον τρόπο της, την ερμηνεία του Τοπικού και του εθνικού παρελθόντος. Και πολλά άλλα, καθώς ξέρεις απ' όσο έχω γράψει. Εσύ σαν Κρητικός, πες μου υπάρχει κάτι που έγινε στα παιδικά σου χρόνια που σου επιτρέπει να ανιχνεύσεις τις ρίζες του ενδιαφέροντός σου, για την ιατρική; Κάτι συγκεκριμένο που πηγάζει απ' το να είσαι Κρητικός;

Π

Οι Κρήτες, Μιχάλη, διακρίθηκαν για την πολεμική τους αρετή, την καλλιτεχνική τους φλέβα και την εφευρετικότητα τους, εδώ για πρώτη φορά ο άνθρωπος όπως λέει ο μύθος, επεχείρησε να πετάξει στον ουρανό. Στον ουρανό έχουν στραμμένα τα βλέμματα τους και οι άγιες μορφές που ζωγράφισε ο μεγάλος Δομνίκος Θεοτοκόπουλος, όπως ανέφερα πριν λίγο. Όλο το έργο του Νίκου Καζαντζάκη εξυμνεί την “Κρητική ματιά”, δηλαδή την ηρωική στάση απέναντι στην ζωή. Μη ξεχνάς ότι, και η Ευρώπη, με την “ευρεία ματιά”, που σήμερα τείνει να τυφλωθεί (Τι ειρωνεία αλήθεια!) κάποτε ξεκίνησε από τη Κρήτη. Άλλωστε πέραν των Κρητών, οι Έλληνες ήταν οι από καταβολής κόσμου “οι διαχειριστές του φωτός”... Εγώ δεν έκανα τίποτε περισσότερο, παρά να ακολουθήσω τα γονίδια μου.

Η

Τα αισθήματά σου σε τιμούν, Γιάννη. Αλλά εξακολουθώ να διαφωνώ με τον τρόπο που τα εκφράζεις, γιατί δανείζεται πολύ εύκολα σε άλλες και επικίνδυνες απόψεις. Θα ήταν καλύτερο να αποφεύγαμε τη ρητορική της γενετικής επιστήμης και της μεταφοράς του «αίματος» όταν μιλάμε για παραδόσεις και πολιτισμούς. Ξέρω ότι αυτή η ρητορική χρησιμοποιείται πολύ -- και μάλιστα απ' τους καλύτερους μου φίλους στην Κρήτη. Αλλά σαν επιστήμονες πρέπει να συνειδητοποιηθούμε για τους κινδύνους που ξυπνάνε τέτοιες εκφράσεις, γιατί γνωρίζουμε πώς έχουν χρησιμοποιηθεί τυχοδιωχτικά απ' τους ρατσιστές στο άμεσο παρελθόν. Ακριβώς επειδή εγώ ξέρω ότι είσαι έτοιμος να καταπολεμήσεις τον ρατσισμό όπου κι αν το βρεις, νομίζω ότι, θα άξιζε τον κόπο να βρούμε την ευκαιρία για μια εκτενέστερη συζήτηση γι' αυτό το θέμα. Γιατί οι καλύτερες προσθέσεις δε θα μας έσωζαν από τις συνέπειες της κατάχρησης της γλώσσας μας απ' τους κακοπροαίρετους ανθρώπους που δυστυχώς εκμεταλλεύονται το καθετί για να πετύχουν τους σκοπούς τους.

Πως συμβαίνει και ενώ η τύφλωση δεν είναι μία ασθένεια θανατηφόρα, να τρομάζει περισσότερο από το θάνατο;

Επειδή συνδυάζεται η τύφλωση με το σκοτάδι, είναι κατανοητό να τρομάζει περισσότερο από τον θάνατο, διότι στην τύφλωση είσαι αναγκασμένος να ζήσεις μέσα σε αυτή.

Με ποιο τρόπο συμπαρίστασθε σε έναν άνθρωπο καταδικασμένο να χάσει την όραση του, όταν δηλαδή η επιστήμη αδυνατεί να κάνει οτιδήποτε;
Προσπαθώ να τον οδηγήσω σε ένα τρόπο ζωής και σκέψης, ώστε να έχει λιγότερη εξάρτηση από τα Οπτικά ερεθίσματα, αναδεικνύοντας την σημαντικότητα των υπολοίπων αισθήσεων, αλλά κυρίως να τον βοηθήσω να στραφεί στο εσωτερικό του φως, το οποίο υπάρχει σε όλους τους ανθρώπους σε εξαιρετικά αποθέματα και δυστυχώς δεν αναδεικνύεται πάντα στην «βλέπουσα ζωή μας».

Όπως είναι φυσικό, ποικίλουν οι αντιδράσεις των ανθρώπων με προβλήματα στην όραση τους. Θα είχατε να αναφέρετε ανθρώπους που σας εξέπληξαν με τη ψυχραιμία τους ή αντίθετα, σας συγκίνησαν με την οδύνη τους.

Με εκπλήτουν πάντα εκείνοι που πιστεύουν στο γιατρό τους και κυρίως στον Θεό . Κατά κάποιο περίεργο τρόπο, σε αυτούς τους ανθρώπους γίνεται ένα μικρό θαύμα και τα αποτελέσματα είναι σχεδόν πάντα καλύτερα από τα αναμενόμενα ,ακόμη και εκεί που αντικειμενικά δεν είναι μετρίσιμα . Έν αντιθέσει, συμβαίνει συχνά, εξαιρετικά αποτελέσματα να μην ικανοποιούν , εκείνους που ψάχνουν «ψεγάδι».

Η λογοτεχνία βρίθει κειμένων με ήρωες ανθρώπους που έχουν στερηθεί την όραση τους. Για να συμβαίνει αυτό σημαίνει πως νιώθουμε να ανοίγεται μία άβυσσος ανάμεσα στον άνθρωπο που βλέπει και τον άνθρωπο που δε βλέπει. Ηθικά πως σημασιολογείτε εσείς ως Επιστήμονας την ύπαρξη αυτής της αβύσσου;

Η λογοτεχνία, όπως και η ποίηση δίδουν μια άλλη διάσταση στην ζωή, προσπαθώντας να φωτίσουν το κενό του σκότους και της αβύσσου .